

РОЗДІЛ 1 ТЕОРІЯ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ

УДК 352.075

DOI <https://doi.org/10.51547/ppp.dp.ua/2024.6.1>

Драган Іван Олександрович,
доктор наук з державного управління, професор,
завідувач кафедри національної безпеки,
публічного управління та адміністрування
Державного університету «Житомирська політехніка»
ORCID ID: 0000-0002-5716-1273

Шпак Юрій Валерійович,
доктор наук з державного управління,
доцент, професор кафедри національної безпеки,
публічного управління та адміністрування
Державного університету «Житомирська політехніка»
ORCID ID: 0000-0003-0922-2550

АНТИКОРУПЦІЙНІ СТАНДАРТИ В ПУБЛІЧНОМУ УПРАВЛІННІ

ANTI-CORRUPTION STANDARDS IN PUBLIC ADMINISTRATION

У статті досліджуються антикорупційні стандарти в публічному управлінні, їхня роль у забезпеченні прозорості, ефективності та доброчесності державних інституцій. Проаналізовано міжнародний досвід боротьби з корупцією, зокрема політики Європейського Союзу, США, Естонії та Грузії, а також механізми їхнього впровадження в Україні. Особливу увагу приділено сучасному стану дотримання антикорупційних стандартів, функціонуванню ключових органів – НАБУ, НАЗК, ВАКС, а також впровадженню цифрових рішень, таких як ProZorro, електронне декларування, портал відкритих даних data.gov.ua.

Досліджено механізми запобігання корупції, серед яких кодекси етики державних службовців, електронні державні послуги, відкриті дані та громадський контроль. Визначено основні виклики у впровадженні антикорупційної політики, зокрема недостатню невідворотність покарання за корупційні злочини, опір реформам з боку політичних еліт, а також недостатню цифровізацію в окремих державних установах.

Перспективи розвитку антикорупційної політики в Україні пов'язані з гармонізацією законодавства відповідно до міжнародних стандартів (UNCAC, GRECO, OECD, ISO 37001), подальшою цифровізацією публічного управління, розширенням використання штучного інтелекту та блокчейн-технологій для моніторингу фінансових операцій. Також наголошується на необхідності посилення відповідальності державних службовців, формування культури нульової толерантності до корупції та розширення ролі громадянського суспільства у контролі за використанням державних ресурсів.

Запропоновано комплексні заходи для вдосконалення антикорупційної політики, зокрема посилення механізмів незалежного громадського моніторингу, впровадження ефективних систем контролю за державними фінансами, а також активне залучення громадськості до оцінки ефективності реформ. Висновки статті підкреслюють важливість комплексного підходу, що поєднує законодавчі ініціативи, цифрові інструменти та громадський нагляд, як найефективнішого способу боротьби з корупцією та зміцнення довіри суспільства до державних інституцій.

Ключові слова: антикорупційні стандарти, публічне управління, цифрові технології, державна підзвітність, доброчесність, відкриті дані, громадський контроль, електронне врядування.

The article explores anti-corruption standards in public administration, their role in ensuring transparency, efficiency, and integrity of state institutions. It analyzes international experience in combating corruption, particularly the policies of the European Union, the USA, Estonia, and Georgia, as well as mechanisms for their implementation in Ukraine. Special attention is given to the current state of compliance with anti-corruption standards, the functioning of key institutions – NABU (National Anti-Corruption Bureau of Ukraine), NACP (National Agency on Corruption Prevention), and HACC (High Anti-Corruption Court) – and the introduction of digital solutions such as ProZorro, electronic asset declarations, and the open data portal data.gov.ua.

The study examines mechanisms for preventing corruption, including codes of ethics for civil servants, electronic government services, open data initiatives, and public oversight. The article identifies key challenges in implementing anti-corruption policies, such as the lack of inevitable punishment for corruption offenses, resistance to reforms from political elites, and insufficient digitalization in certain state institutions.

The prospects for developing Ukraine's anti-corruption policy are linked to the harmonization of legislation with international standards (UNCAC, GRECO, OECD, ISO 37001), further digitalization of public administration, and the expansion of artificial intelligence and blockchain technologies for financial monitoring. The paper also highlights the need to strengthen accountability mechanisms for civil servants, foster a culture of zero tolerance for corruption, and expand the role of civil society in monitoring the use of state resources.

The article proposes comprehensive measures to improve anti-corruption policies, including enhancing independent public oversight, implementing effective financial control systems, and actively engaging citizens in evaluating reform effectiveness. The conclusions emphasize that a comprehensive approach—combining legislative initiatives, digital tools, and public scrutiny—is the most effective way to combat corruption and strengthen public trust in state institutions.

Key words: anti-corruption standards, public administration, digital technologies, government accountability, integrity, open data, public oversight, e-governance.

Постановка проблеми. Корупція є однією з головних загроз ефективному публічному управлінню, оскільки підриває довіру громадян до влади, спричиняє неефективне використання державних ресурсів та створює перешкоди для економічного розвитку. Вона веде до нераціонального розподілу державного бюджету, сприяє розвитку тіньової економіки, а також створює нерівні умови для бізнесу та громадян. У зв'язку з цим розробка та впровадження антикорупційних стандартів є пріоритетним завданням сучасних держав. Вони сприяють підвищенню прозорості діяльності державних органів, забезпеченню ефективного контролю за використанням бюджетних коштів, впровадженню механізмів підзвітності та запобіганню корупційним ризикам.

Антикорупційні стандарти є важливим інструментом для боротьби з корупцією як на національному, так і на міжнародному рівнях. Вони включають нормативно-правові акти, механізми контролю та доброчесності, принципи етики для державних службовців, цифрові інструменти прозорості та незалежні механізми моніторингу. Україна, як країна, що активно проводить антикорупційні реформи, уже впровадила низку стандартів у публічному управлінні, включаючи електронне декларування, систему публічних закупівель ProZorro, діяльність спеціалізованих антикорупційних органів (НАБУ, НАЗК, ВАКС). Однак залишається низка викликів, таких як недосконалість механізмів контролю, низький рівень доброчесності серед чиновників, опір реформам та недостатній рівень цифрової інтеграції антикорупційних заходів. Таким чином, дослідження антикорупційних стандартів, їхнього впливу на ефективність публічного управління та перспектив удосконалення механізмів боротьби з корупцією є актуальним і важливим завданням.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема стандартизації в публічному управлінні є предметом уваги як українських, так і зарубіж-

них науковців. Дослідження у цій сфері проводили вітчизняні вчені, зокрема А. А. Олешко, С. М. Бондаренко, Т. В. Пуліна, а також закордонні дослідники, серед яких Hill Karen, G. W. Dominguez та інші. У своїх роботах вони аналізують міжнародний досвід стандартизації, її вплив на прозорість публічного управління, ефективність діяльності державних органів і боротьбу з корупцією. Окрему увагу приділено сучасному стану впровадження антикорупційних стандартів в Україні та необхідності їх подальшого вдосконалення. Водночас рівень дослідженості цієї проблематики залишається недостатньо повним, особливо щодо її практичного застосування в українському контексті.

Мета статті. Основною метою цієї статті є аналіз існуючих антикорупційних стандартів у публічному управлінні, оцінка їх ефективності та визначення перспектив подальшого вдосконалення механізмів боротьби з корупцією.

Виклад основного матеріалу. Антикорупційні стандарти відіграють важливу роль у забезпеченні ефективності публічного управління, мінімізації корупційних ризиків та підвищенні довіри громадян до влади. Вони ґрунтуються на міжнародних нормах, принципах етики та підзвітності, а також на конкретних законодавчих актах і рекомендаціях.

Корупція в публічному управлінні – це зловживання владними повноваженнями з метою отримання неправомірної вигоди. Вона порушує принципи верховенства права, підриває довіру громадян до державних інституцій та завдає значної шкоди економіці. Основні форми корупції в публічному управлінні: хабарництво – отримання неправомірної вигоди посадовою особою за сприяння у вирішенні питань; зловживання службовим становищем – використання посадових повноважень у власних інтересах; конфлікт інтересів – прийняття рішень державним службовцем, який має особисту зацікавленість; розкрадання державних ресурсів – незаконне використання

бюджетних коштів чи майна; маніпуляції у державних закупівлях – надання переваги певним компаніям у конкурсах та тендерах.

Причини корупції можуть мати системний або інституційний характер, серед яких: недосконале законодавство – відсутність чітких регламентів або їх вибіркове застосування; низький рівень контролю та підзвітності – недостатня перевірка рішень чиновників, неефективність правоохоронної системи – слабкість покарання за корупційні злочини; низька цифровізація управлінських процесів – відсутність автоматизації адміністративних процедур сприяє маніпуляціям; культура толерантності до корупції – відсутність суспільного осуду корупційної поведінки.

Таким чином, боротьба з корупцією потребує комплексного підходу, що включає стандартизацію управлінських процесів, підвищення прозорості та посилення відповідальності посадовців.

Слід визначити антикорупційні стандарти та їх роль у публічному управлінні. Антикорупційні стандарти – це сукупність принципів, норм і регламентів, спрямованих на запобігання корупції та забезпечення доброчесності в публічному управлінні. Їхнє впровадження дозволяє: забезпечити прозорість і підзвітність державних органів; мінімізувати ризики конфлікту інтересів; унеможливити зловживання владою; підвищити ефективність використання державних ресурсів.

Принципи, на яких базуються антикорупційні стандарти. Прозорість – відкритий доступ до інформації про діяльність державних органів (відкриті дані, звітність, публікація бюджету). Підзвітність – державні службовці несуть відповідальність за свої дії перед суспільством і контролюючими органами. Етичність – дотримання норм професійної поведінки, запобігання конфлікту інтересів. Незалежний контроль – участь громадськості, антикорупційних органів та міжнародних організацій у моніторингу діяльності влади. Цифровізація адміністративних процесів – автоматизація державних послуг, що зменшує вплив людського фактора та ризик корупції. Впровадження антикорупційних стандартів дозволяє створити стійку систему протидії корупції на всіх рівнях публічного управління [1].

Розглянемо ключові міжнародні антикорупційні стандарти. Антикорупційні ініціативи реалізуються на міжнародному рівні через відповідні угоди, рекомендації та стандарти. Конвенція ООН проти корупції (UNCAC) – основні положення та вимоги. Прийнята у 2003 році, Конвенція ООН проти корупції (UNCAC) є першою глобальною угодою, спрямованою на боротьбу з корупцією. Вона передбачає: запобіжні заходи – кодекси поведінки,

механізми етичного контролю; криміналізацію корупційних злочинів – хабарництва, зловживання владою, відмивання коштів; міжнародне співробітництво – обмін інформацією, екстрадиція корупціонерів; механізми повернення активів – процедура повернення незаконно виведених капіталів.

Антикорупційні рекомендації Організації економічного співробітництва та розвитку (OECD). OECD розробляє політики та рекомендації щодо запобігання корупції, які включають: принципи доброчесності в публічному управлінні – підзвітність чиновників, прозорість ухвалення рішень; регулювання конфлікту інтересів – правила щодо фінансової звітності посадовців; контроль у державних закупівлях – недопущення монополізації та корупційних схем.

Стандарти Ради Європи щодо боротьби з корупцією (GRECO). Група держав проти корупції (GRECO) проводить моніторинг імплементації антикорупційних стандартів у країнах Ради Європи, які включають: оцінку законодавчих ініціатив у сфері антикорупційної політики; вимоги щодо звітності та фінансового контролю державних структур; антикорупційну експертизу судової та виконавчої влади.

ISO 37001 – система управління боротьбою з хабарництвом. Цей стандарт розроблений для регулювання антикорупційної політики в організаціях і державних установах. Основні аспекти: розробка антикорупційної політики – чіткі вимоги щодо корпоративної етики; контроль і перевірка підозрілих фінансових операцій; впровадження механізмів управління ризиками корупції.

Антикорупційні стандарти є важливим інструментом для мінімізації корупційних ризиків у публічному управлінні. Вони сприяють підвищенню прозорості, забезпеченню доброчесності посадових осіб та створенню ефективної системи контролю. Україна впроваджує міжнародні антикорупційні норми, однак для їхньої повної інтеграції необхідні подальші законодавчі зміни, цифровізація публічного управління та посилення громадського контролю [2].

Розглянемо основні механізми запровадження антикорупційних стандартів у публічному управлінні. Ефективна боротьба з корупцією в публічному управлінні передбачає комплексний підхід, що включає превентивні заходи, цифровізацію адміністративних процесів, забезпечення прозорості, громадський контроль та функціонування незалежних антикорупційних органів. Впровадження цих механізмів дозволяє мінімізувати корупційні ризики, підвищити рівень довіри громадян до держави та забезпечити ефективне використання бюджетних коштів.

Запобіжні заходи та превенція корупції. Запобігання корупції є ключовим елементом будь-якої антикорупційної стратегії, адже профілактичні заходи дозволяють мінімізувати ризики зловживань ще на етапі прийняття управлінських рішень.

Одним з запобіжних заходів є Кодекси етики державних службовців, що визначають загальні морально-етичні норми поведінки посадових осіб, що сприяє формуванню доброчесного публічного управління. Основні принципи кодексів етики: неупередженість і чесність у прийнятті рішень; уникнення конфлікту інтересів; підзвітність перед суспільством; відмова від отримання подарунків або неправомірної вигоди. Україна ухвалила Кодекс етики державного службовця, однак проблема полягає у його практичному виконанні та ефективному механізмі контролю [3].

Декларації про доходи та електронне декларування. Обов'язкове подання декларацій про доходи та майно є ефективним інструментом запобігання незаконному збагаченню. В Україні діє Єдиний державний реєстр декларацій, де громадяни можуть переглядати інформацію про доходи посадовців.

Запобігання конфлікту інтересів. Конфлікт інтересів виникає, коли державний службовець приймає рішення, які можуть принести йому або його близьким вигоду. Для запобігання цьому: державні службовці зобов'язані повідомляти про потенційні конфлікти інтересів; існує заборона на суміщення посад у державних органах із бізнес-діяльністю; передбачені санкції за приховування конфлікту інтересів.

Електронне врядування, як один з механізм мінімізації корупційних ризиків. Цифровізація публічного управління є ефективним способом зменшення корупції, оскільки мінімізує безпосередній контакт чиновників із громадянами та бізнесом, що знижує ймовірність хабарництва.

Роль цифровізації у зменшенні корупції : електронний документообіг – зменшує можливість маніпуляцій із документами, підробок та зловживань; відкриті державні реєстри – забезпечують громадський доступ до інформації про державні закупівлі, фінансові операції та рішення державних органів; автоматизовані адміністративні послуги – скорочують бюрократичні процедури та ліквідовують «ручний» вплив чиновників.

Приклади успішних електронних систем. ProZorro – система електронних державних закупівель, яка забезпечує прозорість та чесну конкуренцію серед постачальників. Єдиний державний реєстр декларацій – дозволяє громадськості перевіряти фінансову діяльність посадовців. «Дія» –

платформа, що надає цифрові державні послуги без необхідності фізичного контакту з держслужбовцями, зменшуючи корупційні ризики. Завдяки цим системам Україна досягла значного прогресу у сфері цифрової антикорупційної політики.

Одним із головних антикорупційних механізмів є забезпечення відкритого доступу до інформації про діяльність державних органів, як засіб боротьби з корупцією. Громадяни мають право отримувати інформацію про бюджетні витрати, рішення державних органів, реєстри власності. Україна має Закон «Про доступ до публічної інформації», що гарантує відкритість державних даних. Функціонує платформа data.gov.ua, що містить відкриті державні дані у зручному форматі [4].

Громадські організації та антикорупційні активісти відіграють важливу роль у моніторингу фінансових операцій держави. ГО «ТІ Україна» (Transparency International Ukraine) аналізує державні закупівлі та викриває корупційні схеми. «DOZORRO» – проєкт громадського контролю за ProZorro, який допомагає виявляти порушення у держзакупівлях. Співпраця влади та громадськості є важливим фактором у боротьбі з корупцією.

Без ефективного контролю антикорупційні заходи можуть залишитися лише формальними. Контроль за дотриманням стандартів здійснюють як державні органи, так і громадські ініціативи.

Діяльність антикорупційних органів. В Україні діє кілька спеціалізованих антикорупційних інституцій. Національне антикорупційне бюро України (НАБУ) – займається розслідуванням корупційних злочинів серед високопосадовців; має повноваження щодо оперативно-розшукової діяльності.

Національне агентство з питань запобігання корупції (НАЗК) – контролює декларації посадовців, запобігає конфлікту інтересів; відповідає за формування антикорупційної політики держави.

Вищий антикорупційний суд (ВАКС) – розглядає справи про корупцію на високих рівнях державної влади; виносить рішення у справах, розслідуваних НАБУ.

Важливу роль у боротьбі з корупцією відіграють громадянське суспільство та ЗМІ. Журналістські розслідування (Bihus.Info, «Наші гроші») викривають корупційні схеми. Антикорупційні громадські ініціативи – сприяють незалежному моніторингу діяльності влади. Активне залучення громадян до процесів контролю забезпечує ефективність антикорупційних заходів.

Механізми запобігання корупції включають як профілактичні заходи (кодекси етики, електронне декларування), так і інструменти прозорості (від-

криті дані, цифровізація). Діяльність антикорупційних органів та громадянський контроль відіграють важливу роль у забезпеченні підзвітності влади. Для подальшого вдосконалення боротьби з корупцією необхідно посилювати цифрові механізми, автоматизувати контрольні процеси та підвищувати рівень громадської участі.

Світовий досвід демонструє, що ефективна боротьба з корупцією можлива завдяки комплексному підходу, який включає законодавчі ініціативи, цифровізацію управлінських процесів, громадський контроль та міжнародне співробітництво. Успішні кейси різних країн свідчать, що прозорість, підзвітність, доступ до інформації та впровадження антикорупційних стандартів є ключовими факторами успіху у протидії корупції [5].

Антикорупційна політика ЄС. Європейський Союз активно розвиває антикорупційні ініціативи, спрямовані на мінімізацію корупційних ризиків у публічному управлінні, фінансових операціях і бізнесі. Основні принципи антикорупційної політики ЄС включають: прозорість державних фінансів – відкриті звіти про витрати урядів країн-членів; запобігання конфлікту інтересів – обмеження на суміщення посад у державному секторі та бізнесі; посилений контроль над державними закупівлями – обов’язковий відкритий конкурс для всіх тендерів; захист викривачів корупції – створення механізмів безпечного повідомлення про корупційні випадки. Ключовим документом ЄС у боротьбі з корупцією є Антикорупційна конвенція Ради Європи, яка визначає загальні стандарти та механізми контролю над корупційними правопорушеннями.

Досвід впровадження механізмів прозорості та підзвітності у окремих країнах Європи. Франція – впровадила Агентство з питань прозорості, яке займається моніторингом доходів державних службовців. Швеція – функціонує система повної відкритості державних документів, що дозволяє громадянам переглядати фінансові операції уряду. Німеччина – діє електронна система державних закупівель, що знижує корупційні ризики та забезпечує доброчесність процедур. Усі ці заходи допомагають створити ефективну систему запобігання корупції та посилення доброчесності державних інституцій.

Естонія. Естонія є одним із лідерів у сфері цифрового врядування, що дозволяє значно зменшити рівень корупції. Використання цифрових технологій для боротьби з корупцією (система X-Road). Система X-Road – це державна цифрова платформа, що забезпечує безпечний обмін даними між державними установами та громадянами. Автоматизована перевірка документів – знижує ризик

корупції при видачі довідок та ліцензій. Цифрові ідентифікаційні картки – забезпечують онлайн-доступ до адміністративних послуг без взаємодії з чиновниками. Електронне голосування – дозволяє громадянам брати участь у виборах через інтернет, знижуючи ризики фальсифікацій. Доступність державних реєстрів для громадян. В Естонії всі державні реєстри відкриті для громадян, що дозволяє: перевіряти фінансові операції державних органів; відстежувати витрати місцевих органів влади; контролювати державні закупівлі та тендери. Завдяки цифровізації рівень корупції в Естонії є одним із найнижчих у Європі [6].

Грузія. Після реформ 2004–2010 років Грузія стала прикладом успішної боротьби з корупцією у державному секторі. Реформи у сфері публічного управління, спрямовані на зменшення корупційних ризиків. Ліквідація корумпованих державних органів – було розпущено дорожню поліцію, податкову службу та митницю, які мали високий рівень корупції. Повна заміна чиновницького апарату – було звільнено велику кількість корумпованих держслужбовців, що дало змогу очистити систему. Посилення кримінальної відповідальності за корупцію – введено жорсткі санкції для державних службовців, які порушують антикорупційні стандарти. Спрощення адміністративних процедур та цифровізація державних послуг. Грузія впровадила низку цифрових сервісів, що зменшили можливості для хабарництва та бюрократичних зловживань. Будинки юстиції – єдиний центр надання державних послуг, де всі послуги доступні в електронному форматі. Електронні державні реєстри – відкритий доступ до інформації про власність, фінансові операції та ліцензії. Автоматизація податкових послуг – податкові декларації подаються онлайн без контакту з чиновниками. У результаті цих реформ Грузія змогла значно зменшити рівень корупції у державному секторі та покращити довіру громадян до влади.

США. Закон про доброчесність уряду (Ethics in Government Act). Прийнятий у 1978 році після політичного скандалу «Вотергейт», цей закон передбачає: обов’язкове декларування доходів та активів державних посадовців; контроль за лобістською діяльністю; обмеження на працевлаштування чиновників у комерційних структурах після завершення служби. Ці заходи спрямовані на запобігання корупції та підвищення підзвітності державних службовців. США активно впроваджує цифрові рішення у боротьбі з корупцією, зокрема. Портал відкритих даних (Data.gov) – дає громадянам доступ до фінансової інформації державних органів, бюджету та державних контрактів. Феде-

ральна система електронних закупівель (SAM.gov) – унеможлиблює корупційні схеми у тендерах. Цифрова система звітності (USASpending.gov) – дозволяє відстежувати витрати державних установ у режимі реального часу. Завдяки цифровізації уряду громадяни та громадські організації можуть здійснювати ефективний контроль за діями державних службовців [7].

Досвід ЄС, США, Естонії та Грузії демонструє, що ефективна антикорупційна політика має базуватися на таких ключових принципах: прозорість державних рішень та фінансів; електронне врядування та автоматизація адміністративних процесів; жорстка відповідальність за корупційні правопорушення; активна участь громадян у моніторингу державних витрат. Ці країни доводять, що корупцію можна значно зменшити шляхом впровадження антикорупційних стандартів, цифровізації та незалежного громадського контролю. Україна вже переймає цей досвід, але для його повної реалізації необхідне подальше вдосконалення законодавчої бази, цифрових рішень та механізмів контролю.

Сучасний стан дотримання антикорупційних стандартів в Україні. Україна за останнє десятиліття здійснила значні кроки у боротьбі з корупцією, запровадивши незалежні антикорупційні органи, цифрові механізми прозорості та нормативно-правову базу, що відповідає міжнародним стандартам. Однак рівень корупції залишається високим, а ефективність антикорупційної політики залежить від реальної імплементації стандартів, політичної волі та громадського контролю.

Для боротьби з корупцією в Україні створено спеціалізовані антикорупційні інституції, які займаються запобіганням, розслідуванням та судовим переслідуванням корупційних правопорушень [8].

Національне антикорупційне бюро України (НАБУ). НАБУ створене у 2015 році як незалежний орган для розслідування корупційних злочинів високопосадовців. Основні функції: розслідування корупційних злочинів серед високопосадовців (депутатів, міністрів, суддів); взаємодія з міжнародними партнерами для розслідування корупції (Європол, ФБР); використання аналітичних даних для виявлення корупційних схем. Досягнення: викриття топ-корупціонерів, зокрема суддів, керівників держпідприємств; передача справ до Вищого антикорупційного суду. Проблеми: тиск на детективів НАБУ з боку політиків та олігархів; спроби зменшити незалежність бюро шляхом законодавчих змін.

Національне агентство з питань запобігання корупції (НАЗК). НАЗК відповідає за превентивні антикорупційні заходи. Основні функції:

перевірка електронних декларацій посадовців; контроль за дотриманням антикорупційного законодавства; виявлення конфлікту інтересів серед чиновників. Досягнення: виявлено тисячі порушень у деклараціях посадовців; запущена автоматизована система перевірки декларацій. Проблеми: недостатні повноваження щодо примусового стягнення штрафів; часто політичний тиск на агентство.

Вищий антикорупційний суд (ВАКС). ВАКС створений у 2019 році для розгляду справ, які передає НАБУ. Основні функції: розгляд справ топ-корупціонерів (міністрів, суддів, депутатів); винесення вироків у корупційних справах. Досягнення: винесено десятки вироків у корупційних справах високопосадовців. Проблеми: недостатня кількість суддів для оперативного розгляду всіх справ; часті спроби дискредитувати суд через політичний тиск.

Впровадження антикорупційних цифрових рішень. Цифровізація державних процесів допомагає мінімізувати корупцію, адже скорочує людський фактор та підзвітність чиновників.

Портал відкритих даних data.gov.ua. Data.gov.ua – державна платформа, яка забезпечує відкритий доступ до даних про бюджетні витрати, державні закупівлі, фінансові звіти установ тощо. Переваги: доступ громадськості до державних фінансових операцій; можливість журналістських розслідувань та громадського моніторингу. Проблеми: дані не завжди оновлюються вчасно; деякі державні установи приховують інформацію.

Електронні закупівлі через ProZorro. ProZorro – система електронних державних закупівель, яка усуває корупцію при розподілі бюджетних коштів. Переваги: відкритий доступ до тендерних закупівель держави; зменшення корупції через автоматизований вибір переможців тендерів. Проблеми: деякі учасники тендерів знаходять лазівки для обходу чесної конкуренції; виникають спроби маніпуляцій через фіктивні компанії.

Електронне декларування статків посадовців. Україна першою у світі запровадила обов'язкове електронне декларування для всіх посадовців. Переваги: громадськість може перевіряти статки чиновників; автоматизована система аналізу допомагає виявляти невідповідності між доходами та витратами. Проблеми: Часто декларації містять недостовірні дані, але реальні санкції застосовуються рідко; способи приховування активів через офшори та довірених осіб.

Попри значний прогрес у впровадженні антикорупційних заходів, залишаються серйозні виклики, які ускладнюють ефективність боротьби з корупцією. Відсутність реальної відповідаль-

ності за корупційні правопорушення. Деякі високопосадовці уникають покарання завдяки політичним зв'язкам. Судова система не завжди працює ефективно через бюрократію та затягування розгляду справ. Вироки у корупційних справах часто є м'якими, що не створює достатнього стримувального ефекту. Опір реформам та недостатнє впровадження рекомендацій міжнародних організацій. Частина політичних еліт перешкоджає повноцінній роботі НАБУ та ВАКС. Міжнародні рекомендації щодо посилення антикорупційної політики не завжди впроваджуються через спротив окремих чиновників. Деколи ухвалені закони мають декларативний характер і не забезпечуються механізмами контролю.

Недостатній рівень цифровізації в окремих державних установах. Деякі державні органи досі працюють з паперовим документообігом, що створює корупційні ризики. Впровадження електронних сервісів відбувається повільно через технічні та фінансові обмеження. Відсутність єдиного цифрового реєстру держустанов ускладнює перевірку фінансових операцій.

Україна здійснила важливі кроки у впровадженні антикорупційних стандартів, зокрема створила НАБУ, НАЗК, ВАКС та запровадила електронні механізми контролю. Проте наявні виклики, такі як політичний тиск, недосконалість судової системи, недостатня цифровізація та опір реформам, перешкоджають повноцінному виконанню антикорупційних заходів.

Перспективи розвитку та удосконалення антикорупційних стандартів. Ефективна боротьба з корупцією неможлива без постійного вдосконалення механізмів контролю, запобіжних заходів та громадського нагляду. Сучасні виклики потребують адаптації міжнародних стандартів до українських реалій, розвитку цифрових технологій у держуправлінні, підвищення рівня доброчесності серед державних службовців та активного залучення громадянського суспільства.

Адаптація міжнародних стандартів до українських реалій. Гармонізація антикорупційного законодавства з вимогами ЄС та OECD. Україна, рухаючись у напрямку європейської інтеграції, зобов'язана адаптувати своє законодавство до міжнародних стандартів, передбачених Європейським Союзом та Організацією економічного співробітництва та розвитку (OECD). Основні кроки для гармонізації законодавства: адаптація стандартів боротьби з корупцією відповідно до рекомендацій GRECO (Групи держав проти корупції Ради Європи); запровадження антикорупційних механізмів відповідно до стандартів OECD, зокрема підвищення прозорості у фінан-

совому секторі; удосконалення законодавчої бази для реалізації принципів eIDAS (цифрова ідентифікація та електронний підпис) та GDPR (захист персональних даних); реформа системи лобіювання, яка має бути прозорою та підзвітною відповідно до міжнародних норм; посилення контролю за дотриманням стандартів доброчесності; введення обов'язкової перевірки доброчесності державних службовців на відповідність міжнародним стандартам; посилення вимог до електронного декларування, включаючи прозорість джерел доходу чиновників та їхніх родичів; створення єдиної бази осіб, причетних до корупційних правопорушень, з обмеженням доступу до державних посад для порушників; гармонізація антикорупційної політики із європейськими стандартами допоможе Україні покращити рейтинг у міжнародних індексах прозорості та залучити більше міжнародних інвестицій.

Розширення цифрових інструментів боротьби з корупцією. Впровадження штучного інтелекту для аналізу ризиків у держуправлінні. Штучний інтелект (ШІ) здатен аналізувати великі обсяги даних та виявляти потенційні корупційні ризики у державному секторі. Можливі напрями використання ШІ: автоматизований аналіз фінансових операцій державних службовців; виявлення аномалій у державних закупівлях та контрактах; прогнозування ризиків у розподілі державного бюджету.

Використання ШІ дозволить швидше ідентифікувати корупційні схеми та мінімізувати людський фактор у процесі аналізу фінансових документів. Використання блокчейн-технологій для забезпечення прозорості фінансових операцій. Блокчейн може забезпечити незмінність та публічність інформації про фінансові операції в публічному управлінні. Основні переваги блокчейну у боротьбі з корупцією: неможливість підробки даних – усі операції з бюджетними коштами фіксуються та не можуть бути змінені; прозорість державних фінансів – громадяни можуть у реальному часі відстежувати державні витрати; захист від махінацій у тендерах та закупівлях – використання смарт-контрактів для автоматизації угод без втручання чиновників. Україна вже почала експериментувати з блокчейном у сфері держзакупівель, і його подальше впровадження допоможе суттєво зменшити корупційні ризики.

Підвищення рівня доброчесності серед державних службовців. Одним із ключових елементів боротьби з корупцією є формування культури доброчесності серед держслужбовців. Проведення тренінгів та курсів з антикорупційної етики. Обов'язкові курси з антикорупційного законодавства для всіх держслужбовців.

Навчання методам виявлення та запобігання конфлікту інтересів. Введення антикорупційних сертифікатів для осіб, що претендують на державні посади. Формування культури нульової толерантності до корупції в державних органах. Забезпечення невідворотності покарання для корупціонерів, незалежно від їхнього статусу. Запровадження програм захисту викривачів корупції та заохочення громадян повідомляти про зловживання. Зміна менталітету серед чиновників через популяризацію історій успіху державних службовців, які працюють доброчесно. Підвищення рівня доброчесності сприятиме не лише зменшенню корупційних ризиків, але й покращенню іміджу державної служби серед громадян [9].

Залучення громадськості та незалежного контролю. Громадянський контроль є одним із найефективніших способів запобігання корупції. Розширення ролі громадських організацій у моніторингу державних витрат. Надання ГО доступу до аналізу фінансових документів державних установ. Залучення антикорупційних експертів до процесу аудиту державних витрат. Створення спеціальних грантових програм для підтримки громадських ініціатив у сфері боротьби з корупцією. Залучення громадян до процесів оцінки ефективності антикорупційної політики. Створення механізму онлайн-скарг на корупційні правопорушення з можливістю анонімного звернення. Проведення громадських обговорень щодо законодавчих ініціатив у сфері антикорупційної політики. Впровадження системи «народного контролю», де громадяни можуть безпосередньо брати участь

у моніторингу бюджетних витрат. Залучення громадськості та незалежних організацій до процесу боротьби з корупцією зробить цей процес більш ефективним та неупередженим.

Україна має всі передумови для створення ефективної антикорупційної системи, але для цього потрібна політична воля, активна участь громадян та інтеграція світового досвіду.

Висновки. Боротьба з корупцією є одним із ключових викликів сучасного публічного управління, а запровадження антикорупційних стандартів відіграє визначальну роль у підвищенні прозорості, ефективності та підзвітності органів влади. У цій статті було досліджено основні теоретичні засади антикорупційних стандартів, механізми їхнього впровадження, міжнародний досвід та сучасний стан дотримання антикорупційних норм в державі.

Україна досягла значного прогресу у впровадженні антикорупційних стандартів, однак ефективність цих заходів значною мірою залежить від політичної волі, цифровізації процесів та активної участі громадянського суспільства. Подальший розвиток антикорупційної політики має базуватися на міжнародному досвіді, вдосконаленні правових механізмів, впровадженні інноваційних цифрових технологій та підвищенні рівня відповідальності посадовців. Лише комплексний підхід, який поєднує прозорість, цифрові технології та невідворотність покарання за корупцію, дозволить створити ефективну систему антикорупційного контролю та зміцнити довіру громадян до державних інституцій.

REFERENCES:

1. Oleshko, A.A., Bondarenko, S.M. and Didenko, E.O. (2020), "Improving approaches to creating a quality management system in local self-government bodies", *Derzhavne upravlinnia: udoskonallennia ta rozvytok*, [Online], vol. 7, available at: http://www.dy.nayka.com.ua/pdf/7_2020/3.pdf. [in Ukrainian].
2. Pulina, T.V. (2017), "Quality management in project management of public authorities", *Investytsii: praktyka ta dosvid*, vol. 18, pp. 65-69. [in Ukrainian].
3. National Integrity Agency – ANI/ URL: <http://www.networkforintegrity.org/continents/europe/nationalintegrity-agency-ani/>.
4. Reporters without borders/ URL: <https://rsf.org/en/ranking>.
5. Syed Hussein Alatas *The Sociology of Corruption*, 2nd ed., Singapore: Delta Orient, 1975/ URL: https://iqbalunimed.files.wordpress.com/2018/08/sosiologi_korupsi_-_syed_hussein_alatas.pdf.
6. Transparency International: the global coalition against corruption. URL: <https://www.transparency.org/en/>.
7. u4 Anticorruption Resource Centre. URL: <https://www.u4.no/topics/anti-corruption-basics/basics>.
8. USTAWA z dnia 9 czerwca 2006 r. o Centralnym Biurze Antykorupcyjnym. URL: <http://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20061040708/T/D20060708L.pdf>.
9. Virginie Ma-Dupont Roumanie : championne de la lutte contre la corruption en Europe ? Note réactive № 81. mars 2016 P. 1-2. URL: https://www.economie.gouv.fr/files/files/directions_services/igpde-editionspublications/revuesGestionPublique/IGPDE_Reactive_Roumanie_mars_2016.pdf.